

СЕКЦІЯ 2 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.27

Сментина Н.В.
*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки та управління національним господарством
Одеського національного економічного університету*

ІНДИКАТОРИ ВИМІРЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗАХОДІВ

Стаття присвячена проблемі вибору базових індикаторів вимірювання результативності впровадження стратегічних заходів. Визначається необхідність включення у стратегічні плани єдиних для адміністративно-територіальних утворень результативних показників економічного та соціального розвитку мезосистем. Обґрунтовується їх вибір на базі дослідження динаміки сукупності індикаторів статистичної звітності на прикладі Одеської області. Пропонуються базові складові моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку соціально-економічних систем мезорівня в розрізі двох блоків: основні та додаткові індикатори.

Ключові слова: стратегічне планування, прогнозування, індикатори, динаміка, циклічність, мезорівень.

Сментина Н.В. ИНДИКАТОРЫ ИЗМЕРЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ МЕР

Статья посвящена проблеме выбора базовых индикаторов измерения результативности внедрения стратегических мер. Определяется необходимость включения в стратегические планы единых для административно-территориальных образований результативных показателей экономического и социального развития мезосистем. Обосновывается их выбор на базе исследования динамики совокупности индикаторов статистической отчетности на примере Одесской области. Предложены базовые составляющие мониторинга и оценки реализации стратегий развития социально-экономических систем мезоуровня в разрезе двух блоков: основные и дополнительные индикаторы.

Ключевые слова: стратегическое планирование, прогнозирование, индикаторы, динамика, цикличность, мезоуровень.

Smentyna N.V. INDICATORS FOR MEASURING EFFECTIVENESS OF STRATEGIC MEASURES INTRODUCTION

The article deals with the problem of selection of the basic indicators measuring the impact of implementation of strategic measures. Author offers to include into the strategic plans common output indicators for all territorial units of the country on the basis of which the level of economic and social development of mesosystems will be determined. The paper identifies a number of indicators from statistical reports based on research of their dynamics on the example of Odessa Oblast. The author suggests basic components of monitoring and evaluating implementation strategies of socio-economic systems of mesolevel in the context of two levels: basic and additional indicators.

Keywords: strategic planning, forecasting, indicators, dynamics, cycles, mesolevel.

Постановка проблеми. Важливою складовою процесу стратегічного планування соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних утворень країни є прогнозування індикаторів успіху як складової системи моніторингу та оцінки реалізації стратегічних планів. Прогнозні значення індикаторів та їх порівняння з фактично досягнутими свідчать про рівень прогресу щодо виконання стратегічних завдань. Безумовно, специфіка проблем адміністративно-територіальних утворень передбачає планування індивідуальних індикаторів з огляду на комплекс стратегічних заходів, що заплановано до впровадження на території відповідної соціально-економічної системи мезорівня. Разом з тим, враховуючи той факт, що стратегії соціально-економічного розвитку переслідують єдину стратегічну мету – підвищення добробуту населення на підставі сталого економічного розвитку, – в них обов'язково повинні наводитися прогнозні значення тих індикаторів, що визначають рух соціально-економічних систем до цієї мети. Іншими словами, оскільки стратегії соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних утворень єднає місія розвитку, вони мають бути співставні і за блоком результативних індикаторів економічного та соціального розвитку мезосистем. Саме за цими показниками має відбуватися оцінювання результатів реалізації стратегічних планів та оцінювання ефективності діяльності орга-

нів місцевого самоврядування у напрямку сприяння досягненню стратегічної мети соціально-економічного розвитку територій мезорівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових колах активно обговорюється проблема прогнозування та моделювання соціально-економічного розвитку, зокрема, цьому присвячено роботи А.І. Сухорукова, Ю.М. Харазішвілі [1]. Піднімають науковці, наприклад, Г. Светуньков, А.В. Заграновська, І.С. Светуньков, й питання застосування методу комплексних статистичних коефіцієнтів для дослідження ступеню впливу факторів на забезпеченість стійкого соціально-економічного розвитку скрізь призму комплекснозначного аналізу та моделювання нерівностей соціально-економічного розвитку [2]. Визнаючи вагомість наукових здобутків дослідників, слід відмітити, що здебільшого проблема розглядається в контексті виявлення найбільш актуальних проблем регіонального розвитку та визначення на цій основі головних стратегічних пріоритетів. В публікаціях не йдеться про обґрунтування вибору тих індикаторів, що пов'язані з досягненням стратегічної мети та прогнозні значення яких мають міститися в стратегічних планах.

Постановка завдання. З огляду на викладене вище, в даній роботі буде зроблена спроба обґрунтувати вибір базових індикаторів, що слугуватимуть основою для визначення результативності від впро-

вадження стратегічних заходів на етапі реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територій мезорівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтовуючи вибір показників для оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів за результатами реалізації стратегій, на наш погляд, слід брати до уваги таке. По-перше, результати реалізації стратегічного плану мають бути співставні з тією інформацією, яка береться за основу на початкових етапах опрацювання стратегічного плану соціально-економічного розвитку територій, а саме: під час аналізу внутрішнього середовища, оцінки потенціалу та позиціонування соціально-економічної системи серед інших систем. Тобто базою порівняння вхідного стану справ з кінцевим має виступати однаковий набір індикаторів, що відображають результати функціонування соціально-економічної системи [3, с. 111]. По-друге, у якості індикаторів має виступати саме статистична інформація, попри застереження науковців з приводу її обмеженості, з огляду в першу чергу на те, що методика розрахунку цих показників єдина та загально визнана в країні.

При виборі показників, які доцільно обрати для вимірювання результатів впливу стратегічних заходів на соціально-економічний розвиток мезосистем, скористаємося оцінюванням динаміки індикаторів, що відображають результати процесів господарювання в межах адміністративно-територіальних утворень з огляду на концепцію теорії рівноваги та динамічного розвитку соціально-економічних систем мезорівня. Рівновага в економіці є визначальним моментом існування динамічного розвитку; розвиток економіки відбувається хвилеподібно навколо деякого центру рівноваги. Відхилення від центру рівноваги утворює деяку хвилю динаміки процесу. Динаміка хвилі розвитку, крім гармонійної складової, може мати певний загальний тренд. Відповідно, в загальній динаміці присутні кілька складових, зв'язок між якими показує формула 1:

$$y = f(x) + S(x) + \varepsilon, \quad (1)$$

де y – результативний показник динаміки процесу;

$f(x)$ – тренд, який представляє динаміку рівноваги процесу;

$S(x)$ – циклічна складова процесу;

ε – точка відліку.

У загальному вигляді динаміка розвитку – це деяке відхилення від точки (або точок) рівноваги. Прийнято вважати [4, с. 35], що відхилення від точок рівноваги відбувається внаслідок впливу зовнішніх сил, які дають деякий імпульс прискорення або уповільнення процесів, однак внутрішні сили повертають його у початковий рівноважний стан. Тобто хвиля розвитку – лише процес коливань, що повторюється навколо точки рівноваги.

Хвилеподібні коливання в економіці є доволі складним явищем. Як показує реальність, економічне зростання не буває рівномірним. Періоди швидкого зростання економіки змінюються кризами і застоями, причому процес періодично хвилеподібно повторюється. Однак повторюваність економічного зростання дуже віддалено нагадує класичну хвилю циклу. Хвиля економічного зростання насправді має складну структуру різних за довжиною хвиль. Саме з цієї причини для оцінки економічного зростання застосовується термін «економічний цикл», а не «економічна хвиля». Економічний цикл означає підйоми і спади рівнів ділової активності протягом

певного часу, що йдуть один за одним. Економічні цикли істотно відрізняються один від одного за тривалістю та інтенсивністю, однак вони мають ті ж фази, що властиві хвилеподібним процесам.

Розглянемо так званий ідеалізований цикл. Оцінка динаміки економічного процесу можлива на основі зіставлення окремих моментів динаміки розвитку економічних процесів (тренду кон'юнктури). Найбільш точні значення параметрів коливання дають кількісні виміри кон'юнктури. Динаміку того чи іншого економічного процесу можна описати цілим рядом економічних показників на основі деякої результативної функції:

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_n), \quad (2)$$

де y – значення результативного показника, що описує динаміку економічного процесу або системи;

x_n ($n = 1n$) – показники-фактори, що впливають на динаміку процесу.

Функція (2) є багатовимірною, тому вона малопридатна для формального аналізу. Для простоти аналізу циклічності економічних процесів можна використовувати двовимірну модель залежності результативного економічного показника y від фактора часу t (3):

$$Y = f(t). \quad (3)$$

Особливу складність викликає оцінювання циклічності складових економічного процесу. У загальному вигляді періодичну криву динаміки можна представити як гармоніки Фур'є. Так, періодична функція з періодом T в інтервалі $-T \leq t \leq T$ розкладається в ряд Фур'є, що має такий вигляд:

$$\bar{y} = a_0 + \sum_k^m (a_k \times \cos kt + b_k \times \sin kt), \quad (4)$$

де t – величина, що визначає номер гармоніки ряду Фур'є;

a_0, a_k і b_k – параметри кривої;

k – кількість гармонік.

Виходячи з перерахованих вище основних методологічних підходів проаналізуємо динаміку основних соціально-економічних показників розвитку мезосистем (на прикладі Одеської області) на предмет відповідності умовам їх застосування до виділення в якості основних індикаторів розвитку вимірювання результативності впровадження стратегічних заходів.

Вхідною інформацією для розрахунків слугували статистичні дані за основними показниками соціально-економічного розвитку Одеської області за період 2007-2013 рр. [5]. Даний період достатній для оцінки загальної тенденції (тренду) розвитку та можливого виявлення від 1 до 2 точок перегинання (виявлення циклічності процесу) в динаміці. Показники, що обрані з великої їх сукупності, що наводиться в офіційній статистичній звітності, розбиті на групи, які характеризують відповідний процес, сферу, галузь розвитку економіки регіону з метою подальшого вибору зі складу відповідного блоку індикаторів саме того показника, який найкраще відображає зміни в соціально-економічній системі.

Базовою умовою покращення економічної та соціальної ситуації на територіях мезорівня є вплив інвестицій. Стратегічно зорієнтовані інвестиції сприятимуть вдосконаленню структури економіки, збільшенню її конкурентоспроможності за рахунок диверсифікації та інноваційності, а також підвищенню якості господарювання. З огляду на це, наведемо результати розрахунків отриманих в розрізі такої групи індикаторів як «Інвестиційна активність». До складу цієї групи індикаторів потрапили такі: інвес-

тиції в основний капітал, індекс капітальних інвестицій, капітальні інвестиції на одну особу, капітальні інвестиції у житлове будівництво та індекс капітальних інвестицій у житлове будівництво.

Аналіз динаміки абсолютних показників цієї групи (рис. 1) показав, що вони не можуть бути використані для екстраполяції.

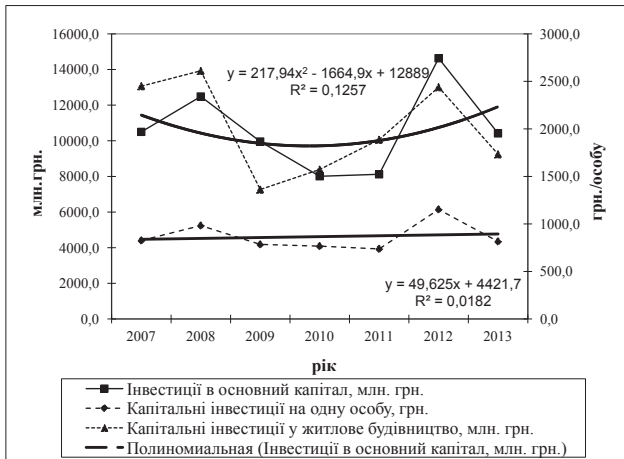

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій Одеської області

Проте абсолютні показники інвестицій в основний капітал та капітальних інвестицій у житлове будівництво мають більшу ступінь апроксимації ($R^2 = 0,1257$), ніж показник капітальних інвестицій на одну особу ($R^2 = 0,0182$). Разом з тим, сильні коливання динаміки не дають можливість побудувати прогноз. Для даних абсолютних показників короткотривалість періоду не дозволяє використовувати їх для оцінювання циклічності.

Динаміка індексів капітальних інвестицій повторює динаміку абсолютних показників (рис. 2), проте індекс капітальних інвестицій з огляду на його комплексність більше підходить для екстраполяції.

Рис. 2. Динаміка індексів капітальних інвестицій Одеської області

Підтвердженням результатів таких спостережень є спектральний та гармонічний аналіз динаміки індексу капітальних інвестицій за методом Фур'є. Гармонічний аналіз (рис. 3) вказує на те, що довжина хвиль усіх гармонік перевищує інтервал, що аналізується та сягає більше 7 років.

Проведені аналітичні розрахунки в розрізі інших груп показників дозволили обрати для оцінки рівня соціально-економічного розвитку мезосистем за результатами впливу стратегічних заходів на їх соціально-економічний розвиток низку індикаторів, що

згруповані у дві групи: «основні індикатори», «додаткові індикатори». Назва індикаторам була присвоєна з огляду на результати вагомості ораних показників, що визначалися методом експертних оцінок.

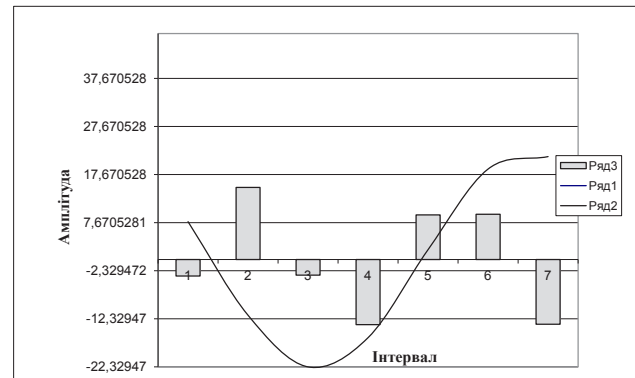

Рис. 3. Гармонічний аналіз Фур'є індексу капітальних інвестицій

Першу групу складають індикатори соціально-економічного стану регіону, які дозволяють отримати системне уявлення про економічний та соціальний розвиток і вказують на покращення, чи погіршення ситуації у поточному періоді порівняно з попереднім (тобто є відносними показниками). У їх складі доцільно розглядати:

- ВРП на душу населення – як узагальнюючий індикатор економічного розвитку та один з показників, що дозволяє судити про соціально-економічний розвиток країни та її регіонів на фоні країн Європейського союзу;
- обсяг прямих іноземних інвестицій, що виступають у якості бази для підтримання високих показників економічного розвитку;
- інвестиції в основний капітал, що дозволяють оцінити відтворювальні процеси в економіці;
- роздрібний товарооборот, що відображає рівень економічної активності в регіоні;
- індекс споживчих цін, який дозволяє врахувати інфляційні процеси в економіці.

Другу групу складають індикатори якості життя в регіоні, з огляду на те, що безпосереднім відображенням рівня соціально-економічного розвитку регіону є саме рівень життя його населення. У їх складі доцільно розглядати: природний приріст населення, рівень економічної активності населення, рівень безробіття за методологією МОП, доходи населення, забезпеченість населення житлом.

Висновки з проведеного дослідження. Результати проведеного дослідження дозволили визначити коло індикаторів, що слугуватимуть основою прогнозування та визначення результативності від впровадження стратегічних заходів на етапі реалізації стратегій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних утворень країни. Базові складові моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку соціально-економічних систем мезорівня, як невід'ємна складова стратегічних планів згруповані в розрізі двох блоків та у сукупності зорієнтовані на досягнення стратегічної мети соціально-економічного розвитку – підвищення добробуту населення на підставі сталого економічного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: [монографія] /

1. А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К.: НІСД, 2012. – 368 с.
2. Светуных С. Г. Комплекснозначный анализ и моделирование неравномерности социально-экономического развития регионов России: [монография] / С. Г. Светуных, А. В. Заграновская, И. С. Светуных. – СПб., 2012. – 129 с.
3. Сментина Н. В. Оцінювання впливу стратегічних заходів на соціально-економічний розвиток регіонів / Н. В. Сментина // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2014. – Т.1 (Випуск 2/2). – С. 110-118.
4. Аналіз ринкової кон'юнктури: [посібник] / В. Р. Кучеренко, А. В. Андрейченко, Р. В. Грінченко, В. А. Карпов. – Одеса: ОНЕУ, 2014. – 344 с.
5. Статистичний щорічник Одеської області за 2013 рік. – Одеса, 2014р. – 500 с.

УДК 334.7.012.003.12 (477)

Труніна І.М.
доктор економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасне нестабільне економічне середовище зумовлює необхідність глибшого вивчення стану діяльності суб'єктів господарювання з метою вироблення механізму їх стійкого розвитку та запобігання банкрутства. Аналіз фінансово-економічного стану є важливим складником ефективного управління формуванням, розміщенням і використанням ресурсів підприємства. Фінансовий стан визначається величиною, складом і структурою активів, власного капіталу і зобов'язань, певні співвідношення яких зумовлюють фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність суб'єктів господарювання.

Ключові слова: підприємницька діяльність, економічне середовище, методи оцінювання, ефективність, фінансово-економічний стан.

Труніна І.М. МЕТОДЫ ОЦЕНКИ СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Современная нестабильная экономическая среда обуславливает необходимость более глубокого изучения состояния деятельности субъектов хозяйствования с целью выработки механизма их устойчивого развития и предотвращения банкротства. Анализ финансово-экономического состояния является важной составляющей эффективного управления формированием, размещением и использованием ресурсов предприятия. Финансовое состояние определяется величиной, составом и структурой активов, собственного капитала и обязательств, определенные соотношения которых обуславливают финансовую устойчивость, ликвидность и платежеспособность субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, экономическая среда, методы оценки, эффективность, финансово-экономическое положение.

Trunina I.M. METHODS OF EVALUATION OF THE STATE OF ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

The modern unstable economic environment causes the necessity for a more profound analysis of the state of activity of economic entities with the aim of working out a mechanism of their stable development and prevention of bankruptcy. Analysis of financial and economic status is an important component of effective management of formation, placement and use of enterprise resources. Financial status is determined by the value, composition, and structure of assets, equity and liabilities, particular ratio of which causes certain financial stability, liquidity and solvency of business entities.

Keywords: entrepreneurship, economic environment, methods of evaluation, efficiency, financial and economic state.

Постановка проблеми. Необхідність оцінювання стану діяльності підприємства диктується тим, що визначення перспектив розвитку відповідно до інерційних методів прогнозування цілком засновано на діагностиці діяльності підприємства. Діагностика дає змогу виявити негативні аспекти і тенденції розвитку суб'єкта господарювання та виробити стратегію його розвитку, що дає змогу усунути наявні вади й підвищити ефективність діяльності [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню актуальності та розкриттю сутності основних методик оцінки стану підприємницької діяльності приділили увагу А.А. Беляєв, О.С. Варганов, В.А. Верба, А.Е. Воронкова, О.О. Гетьман, М.М. Глазов, А.П. Градов, Н.Г. Данілочкіна, Н.М. Євдокимов, Т.О. Загорна, А.В. Кириєнко, Б. Коласс, Е.М. Коротков, Т.Д. Костенко, Л.А. Костирко, В.І. Кузін, А.І. Муравйов, Н.В. Родіонова, Т.І. Решетняк, І.Г. Сокириська, З.Н. Соколовська, І.Д. Фаріон, В.М. Шаповал, Г.О. Швиданенко та ін. [3].

Мета статті. Відсутність чітких вимог до методики оцінки ефективності діяльності підприємства в прак-

тиці господарювання нерідко призводить до істотних прорахунків, а погіршення діяльності підприємства – до його банкрутства. Це пояснюється передусім тим, що ефективність досить складна, багатогранна категорія, яка пов'язана з суттю і змістом важливих економічних законів та яка відображає інтереси усього суспільства і кожного індивідуума окремо, а також охоплює усі сторони господарської діяльності – виробництво в цілому та, зокрема, усі його сфери і ланки [2].

Викладання основного матеріалу. Актуальним для підприємств України сьогодні є питання фінансово-економічного стану підприємства. В умовах ринкових відносин зростає самостійність підприємств, їх економічна і правова відповідальність.

Кожне підприємство самостійно відповідає за свою роботу та ухвалює рішення щодо подальшого розвитку. Як наслідок, виживає той, хто найкраще використовує наявні ресурси з метою отримання максимальної суми прибутку за результатами здійснення господарської діяльності. При цьому різко зростає значення аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.